

УДК 631.164.23

© 2015

М.А. Стариченко

*Білоцерківський
національний
аграрний
університет*

** Науковий керівник —
доктор
економічних
наук
О.М. Варченко*

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Довести, що від рівня інвестиційної діяльності залежить подальший розвиток як окремих сільськогосподарських підприємств, так і галузі загалом. **Методи.** У дослідженні використано методи: структурно-логічного аналізу; системного підходу; порівняльного аналізу. **Результати.** Обґрунтовано, що характерними умовами розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств є низький рівень інноваційно-інвестиційної активності, що зумовлено браком власних коштів, високою вартістю нововведень та високим рівнем ризику.

Висновки. Встановлено, що ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств залежить не лише від факту здійснення інвестиційних процесів, а й від інтенсивності їх здійснення. Доведено, що на інвестиційний процес — впливають кількість та зміст інноваційних пропозицій в інвестиційному портфелі підприємства, що залежить від наявності та доступності інформації про інноваційні розробки.

***Ключові слова:** інвестиції, інвестиційна діяльність, сільськогосподарські підприємства, інноваційні розробки, інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал, інноваційна активність.*

Матеріально-ресурсне забезпечення землеробства і тваринництва, їх ефективний розвиток на інноваційній основі в сучасних умовах безпосередньо залежать від обсягу, структури та напрямку інвестицій, тобто витрат на будівництво та ремонт виробничих приміщень, придбання сільськогосподарської техніки й обладнання, впровадження нових технологій і систем обробітку, забезпечення достатнього рівня платоспроможності, зміцнення фінансової стійкості та поліпшення виробничої діяльності агропідприємств. Саме достатні інвестиції є запорукою підвищення ефективності землеробства і тваринництва, забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням інноваційної та інвестиційної діяльності агропідприємств присвячені праці вітчизняних і зарубіжних економістів-аграрників: В. Андрійчука, В. Галушко, О. Гудзинського, С. Гуткевича, П. Канінського, О. Дація, М. Коденської, П. Саблука, В. Топіхи, О. Скидана, О. Шпичака та ін.

Методика досліджень. У процесі дослідження використано методи: структурно-логічного аналізу; системний підхід; порівняльного аналізу; за допомогою соціологічного методу способом анкетного опитування встановлено обсяги фінансування інноваційної діяльності.

Результати досліджень та їх обговорення. В умовах конкурентного середовища інвестиції здійснюються передусім в інноваційні проекти. Нині агропідприємства використовують різні способи організації інноваційної діяльності [1]. Так, за результатами анкетного опитування 172-х господарств Київської, Вінницької та Хмельницької областей встановлено, що 6,2% агропідприємств реалізують спільні інноваційні проекти, 2,1% є замовниками інноваційних розробок, 1,9% проводять власні дослідження і розробки, 11,8% мають тісні зв'язки з науковими установами та навчальними закладами, 14,5% беруть участь в експериментах та апробаціях новітніх розробок, 30,6% здійснюють придбання апробованих ринком інноваційних

розробок і 57,8% агропідприємств не беруть участі у процесі створення та запровадження інновацій. Низька участь цих підприємств в інноваційному процесі зумовлена численними факторами, які стримують розвиток цього процесу, зокрема основними з них є: брак власних коштів (60,1%), висока вартість нововведень (56,7%) і високий рівень ризику (52,4%).

До другої групи належать такі фактори: тривалий період окупності нововведень (інвестицій) (50,2%), невигідні умови банківського кредитування (49,5%), нестача висококваліфікованого персоналу (47,8%) [2]. Менш вагомими, ніж друга група факторів, є: недосконалість законодавчих і нормативно-правових документів, що регулюють і стимулюють інвестиційно-інноваційну діяльність (45,8%), низький платоспроможний попит на інноваційну діяльність (41,2%), недостатність інформації про нові технології та продукти (38,7%), слабка мотивація керівництва та кадрів до нововведень (36,9%), брак державних (бюджетних) коштів (35,5%), невідповідність представлених на ринку інноваційних продуктів потребам підприємства або відсутність наукових розробок у цьому напрямі (33,8%), недостатні можливості щодо залучення позичкових коштів (28,8%).

Одержані результати дають змогу зробити висновки, що в агропідприємствах інвестиційно-інноваційні процеси можуть здійснюватися, якщо зазначені вище фактори матимуть позитивну спрямованість, а фінансовий стан цих господарств буде достатнім за умови розвиненої системи страхування ризиків [6].

Ефективність діяльності агропідприємств залежить не лише від факту здійснення інвестиційних процесів, а й від інтенсивності їх здійснення, тобто інноваційно-інвестиційної активності [3, 7]. Підвищення інвестиційної активності потребує вчинення підприємством певних дій. У запропонованій анкеті містилося запитання: «Що необхідно здійснити для Вашого підприємства з метою активізації інвестиційної діяльності?». На основі відповідей було визначено пріоритетні напрями досягнення такої активізації.

Результати досліджень свідчать, що значний вплив на підвищення інвестиційної діяльності агропідприємства має фінансове забезпечення підприємства (76,4%). Наступною умовою, що впливає на активізацію інвестиційної діяльності, є підвищення якості підготовки кадрів для сільського господарства, спроможних забезпечувати організацію та реалізацію інвестиційних проектів на інноваційній основі (62,3%) [9, 10].

Водночас до умов, які мають меншу важливість для підвищення інвестиційної активності агропідприємств, належать [8]: розвиток інвестиційно-інноваційної інфраструктури (42,7%); зниження термінів окупності інвестицій (49,6%); зниження виробничих затрат при використанні інноваційної продукції (47,6%); розвиток маркетингових інструментів формування споживчого попиту на інноваційну продукцію (42,1%); підвищення та збереження родючості ґрунту (42,3%); активізація розвитку наукових розробок, інформаційно-консультативних служб (38,5%).

Важливо під час вивчення особливостей розвитку інвестиційної діяльності встановити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на здійснення інвестиційних процесів. З цією метою нами сформульовано запитання: «Визначте основні фактори макро- та мікросередовища, що впливають на розвиток інвестиційної діяльності Вашого підприємства». Ці фактори формують інвестиційні умови. Інвестиційні умови передбачають інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал, інвестиційну активність, інвестиційні розробки, які містяться в інвестиційному сільськогосподарському портфелі.

Проведення анкетування показало, що ступінь впливу інвестиційного клімату (зовнішніх умов) становить 42,1%, інвестиційного потенціалу та інноваційної активності (внутрішніх умов) — 56,7%. Установлено, що найвпливовішими є внутрішні умови (інвестиційний потенціал та інвестиційна активність). Це свідчить про те, що за здійснення інвестиційних процесів агропідприємства мають робити оцінку інноваційного потенціалу та інноваційної активності [2]. Щоб оцінити обґрунтованість одержаних результатів відповідей респондентів на запитання «Визначте основні фактори, що впливають на розвиток інвестиційної діяльності Вашого підприємства», всі фактори (умови) з результатами їх впливу на стримування розвитку інвестиційної активності або підвищення були поділені на 3 групи: I — фактори, що характеризують інвестиційний клімат; II — інноваційний потенціал; III — інноваційність інвестиційного портфелю підприємства. Отже, інвестиційний клімат впливає на інвестиційну діяльність на 44,6%, інвестиційний потенціал та інвестиційна активність — на 44,0%, інвестиційні пропозиції, які залучені до інвестиційного портфелю підприємства, — на 11,4%.

Для визначення внутрішньої структури умов, які впливають на інвестиційний

клімат, нами було сформульовано запитання: «Визначте пріоритетні фактори, що формують інвестиційний клімат для Вашого підприємства». Одержані відповіді свідчать, що інвестиційний клімат більшою мірою визначають економічні умови як на міжнародному, внутрішньому та регіональному рівнях (35,7%), так і на рівні сільської території (22,5%).

Дещо слабшим є вплив соціальних факторів (15,4% та 17,6%), після них — адміністративних (наявність відповідних організаційних структур, інформаційних систем, інформаційно-консультативних центрів, інжинірингу та ін.); екологічні фактори становлять відповідно 4,7 і 6,4%.

Як зазначалося вище, окрім інвестиційного потенціалу та інвестиційного клімату,

на інвестиційний процес мають вплив кількість і зміст інноваційних пропозицій, що містяться в інвестиційному портфелі підприємства [4]. Останнє залежить від наявності та доступності інформації про інноваційні розробки. З огляду на це респондентам було поставлено запитання: «Проранжувати джерела інформації про інноваційні розробки у сільському господарстві» (найважливіше джерело оцінюється — 1, неважливе джерело — 8). Найважливішим джерелом інформації є курси підвищення кваліфікації, виставки та ярмарки, семінари, тренінги, консультативно-інформаційні та дорадчі служби, постачальники та конкуренти, мережа Інтернет, науково-дослідні установи, випробувальні станції, менеджери та фахівці підприємства.

Висновки

Інвестиційна діяльність є комплексною і всеохопною характеристикою, яка істотно впливає на можливості сільськогосподарського підприємства у формуванні капіталу. Проте більшість вітчизняних агропідприємств не бере участі у процесі створення інвестицій та запровадження інновацій. Основними факторами, які стримують інноваційні процеси є: брак власних коштів, висока вартість нововведень, високий рівень ризику, тривалий період окупності нововведень, невигідні умови банківського кредитування, нестача висококваліфікованого

персоналу та ін. Підвищення інноваційно-інвестиційної активності агропідприємств можливе, якщо зазначені вище фактори матимуть позитивну спрямованість, а фінансовий стан цих господарств буде достатнім за умови розвиненої системи страхування ризиків. Без інвестицій неможливо розв'язати наявні проблеми галузі, тому пошук різних способів залучення й акумуляції інвестиційних ресурсів для вирішення стратегічних завдань є найважливішою умовою подолання загроз та перешкод і виходу аграрної економіки з кризи.

Бібліографія

1. Гуткевич С.А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики: монография/ С.А. Гуткевич. — К.: Изд-во Европ. ун-та, год. — 251 с.
2. Гуткевич С.О. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств на меліорованих землях/С.О. Гуткевич//[Електр. ресурс]. — Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
3. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України/ О.І. Дацій. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 428 с.
4. Інноваційні трансформації аграрного сектору економіки: [моногр.]/[О.В. Шубравська, Б.Й. Пасхавер, Л.В. Молдаван та ін.]; НАН України, Інститут економіки та прогнозування. — К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2012. — 496 с.
5. Калачова І.В. Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств: перешкоди та напрями розвитку/ І.В. Калачова, О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко// Статистика України. — 2013. — № 1. — С. 10–16.
6. Кащук К.М. Сучасний стан інноваційно-розвитку сільськогосподарських підприємств Житомирської області/К.М. Кащук//[Електр. ресурс]. — Режим доступу: http://www.znau.edu.ua/visnik/2012_2_2/200.pdf
7. Лабенко О.М. Оцінка інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств/О.М. Лабенко// Облік і фінанси АПК. — 2007. — № 8. — С. 127–130.
8. Лаврук В.В. Розвиток та інвестування сільськогосподарського виробництва України/В.В. Лаврук// Економіка АПК. — 2010. — № 2. — С. 88–91.
9. Пилипенко К.А. Інноваційно-інвестиційна діяльність аграрних формувань/К.А. Пилипенко// [Електр. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2010/01/197.pdf>
10. Трегобчук В.М. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями і механізми/В.М. Трегобчук//Економіка України. — 2006. — № 2. — С. 4–12.

Надійшла 8.04.2015.